Lausunto 13.10.2025 lakivaliokunnalle

professori (em.) *Tuula Linna*

Asia: HE 89/2025 vp **Hallituksen esitys eduskunnalle pienten riita-asioiden menettelyä koskevaksi lainsäädännöksi**

Kiitän lakivaliokuntaa tilaisuudesta antaa lausunto otsikkoasiassa ja totean kunnioittaen seuraavaa.

1. Ehdotettujen säännösten kommentointia

On hyvä, että pienten riita-asioiden menettelystä säädetään erillisessä OK 6 a luvussa, eikä niin, että normaaliprosessia koskeviin säännöksiin olisi tehty lukuisia pienriitamenettelyä koskevia poikkeuksia.

On perusteltua, että asianosaiset eivät voisi sopia oikeudenkäyntimenettelystä. Jos asia kuuluu pienten riita-asioiden menettely soveltamisalaan, kantaja ei voisi valita laajaa riita-asiaa ja siten saada korkeampia oikeudenkäyntikuluja itselleen. On valtiovallan asia järjestää eri asiaryhmille sopivat prosessimuodot.

Esityksestä ei selviä se, onko tuomioistuinsovittelu *sovittelu* käytettävissä OK 6 a luvun mukaisissa pienriidoissa. Ei ehkä ole perusteltua sulkea sovittelua pois.

Jos huomataan, että pienriitamenettelyn edellytykset eivät täytykään (esim. summa onkin isompi kuin 10 000 euroa tai osoittautuu, ettei asiaa luonteensa vuoksi voida käsitellä pienriitana), siirretäänkö asia automaattisesti laajaan menettelyyn, vaikka siitä aiheutuva oikeudenkäyntikuluriski on suuri. Kantajalla tulisi olla oikeus peruuttaa kanne tässä tapauksessa.

Pienten riita-asioiden suorassa pääkäsittelyssä ei sovelleta OK 6:9:n mukaista prekluusiota. Näin ollen haastehakemuksesta ja vastauksesta poiketen uusia seikkoja saattaa tulla esille pääkäsittelyssä. Ilmeisesti siinä tapauksessa on mahdollista lykätä käsittelyä, jotta vastapuoli saa tilaisuuden ajaa asiaansa uuteen seikkaan nähden (vrt. OK 6 a:15.4 – toisaalta yleisviittaus muihin riita-asian oikeudenkäyntiä koskeviin säännöksiin).

Säännös, jonka mukaan käräjäoikeus voi evätä pienten riita-asioiden menettelyssä käsiteltävässä asiassa esitettävän näytön myös silloin, jos se on asian asianmukaisen käsittelyn edistämiseksi perusteltua, on melko avoin. Säännös hieman täsmentyisi, jos säädettäisiin esimerkiksi, että näyttö saadaan evätä, jos sen epääminen ei vaaranna asianosaisen oikeusturvaa tai jos se on asian asianmukaisen käsittelyn edistämiseksi perusteltua.

Esityksen mukaan häätöasiat käsiteltäisiin ennen muita pienten riita-asioiden menettelyssä käsiteltäviä asioita. Tämän arvioidaan jouduttavan niiden käsittelyä käräjäoikeudessa. Toisinaan häätö on tarpeen toimittaa korostuneen nopeasti, esimerkiksi, kun vuokralainen huumeiden tai muun häiritsevän käytöksen perusteella aiheuttaa kohtuutonta haittaa naapureille tai tuhoaa huoneistoa. Tällaisiin tilanteisiin ehdotettu muotoili vaikuttaa melko ponnettomalta, eikä

esimerkiksi velvoita käsittelemään tällaisia häätöasioita ennen laajoja riita-asioita. Olisi aiheellista vielä harkita säännöstä, jonka mukaan jos häädön perusteena on muu kuin vuokrarästi, esimerkiksi häiritsevä elämä tai huoneiston vahingoittaminen, häätöasia tulee käsitellä korostuneen kiireellisesti. Eräs kysymys on, voidaanko häätö toimittaa ensivaiheessa turvaamistoimityyppisesti.

2. Ehdotetun lain soveltamisala on suppea

Esityksen mukaan pienten riita-asioiden menettelyä sovellettaisiin ainoastaan asuinhuoneiston vuokrasuhteeseen perustuvissa riita-asioissa, joissa riidan kohteen arvo olisi enintään 10 000 euroa tai joissa riidan kohde ei olisi rahassa mitattava. Menettelyn laajentaminen kuitenkin kävisi esityksen mukaan päinsä helposti, jos sitä myöhemmin pidettäisiin tarkoituksenmukaisena. Kyseessä on siis eräänlainen pilotti.

Tämä on ymmärrettävää, mutta ei helpota kuin pieneltä osin sitä ongelmaa, että Suomessa on tiettävästi EU:ssa vähiten riita-asioita tuomioistuimissa.

Sen sijaan, että asiointipalvelun alustaa valmisteltaisiin vain sähköiseen asiointiin, pitäisin erittäin tärkeänä sitä, että kehittämiseen liitettäisiin mukaan tekoälysovellukset. Näin voitaisiin nopeasti laajentaa pienten riita-asioiden menettelyä myös muihin alle 10 000 euron riitoihin kuin vuokrasuhteeseen perustuviin. Esimerkiksi Englannissa on käytössä tietojeni mukaan onnistunut yhdistelmä sähköistä asiointialustaa ja tekoälypohjaista asiointia, jossa kaksi kokonaan tekoälyn perustalta toimivaa ”asianajotoimistoa” on saanut hyväksynnän viranomaisilta.

Vastaavasti tulisi kehittää tekoälypohjainen asian tuomioistuinkäsittely, jossa laajaan kielimalliin (mahdollisesti symboliseen tekoälyyn yhdistettynä) perustuva tekoäly esittäisi ratkaisuehdotuksen, joka kulkisi esimerkiksi käräjänotaarin kautta tiedoksi asianosaisille. Asianosaiset voisivat – vaikkapa käsittelymaksun alennusta vastaan – hyväksyä tekoälyn ratkaisuehdotuksen. Muussa tapauksessa asian käsittelisi käräjänotaari (tai käräjätuomari). Sopiva opetusaineisto tekoälylle olisi Kuluttajariitalautakunnan suositukset sekä oikeuskäytäntö summaarisissa asioissa.

Suomesta siis ”puuttuu” tuomioistuimista luultavasti kymmeniä tuhansia pieniä riitoja. Käräjäoikeuksien niukat resurssit saattavat estää menettelyn laajentamisen kaikkiin pieniin riita-asioihin ties kuinka pitkäksi aikaa. Tekoälysovelluksia on mahdollista käyttää tavalla, joka ei vaaranna asianosaisten oikeusturvaa. Lisäksi esimerkiksi ehdotuksessa mainitun yhteenvedon tekeminen olisi sopiva tehtävä laajan kielimallin tekoälylle. Yhteenveto voitaisiin toimittaa asianosaisten hyväksyttäväksi.

Kaiken kaikkiaan nyt on se hetki, jolloin viimeistään tulisi ryhtyä hyödyntämään oikeudenkäynneissä tekoälyn mahdollisuuksia etenkin riita-asioissa. Pitäisin tervetulleena sitä, että eduskunta kannustaisi oikeusministeriötä ennakkoluuttomasti hyödyntämään tekoälyn mahdollisuuksia, koska tuomioistuinten resursseihin ei liene näköpiirissä olennaisia lisäyksiä.